

POPULAARIMUSIIKIN TUTKIMUS PAIKALLISEN ETNOMUSIKOLOGIAN MÄÄREENÄ

Esimerkkinä SES- ja IASPM-listojen jäsenten
ajatukset

Suomen etnomusikologisen seuran (SES) hallituksen kymmenestä jäsenestä seitsemän on eri yhteyksissä ilmoittanut olevansa kiinnostunut tutkijana nimenomaan populaarimusiikista. Kahta taas on nimitetty ääniympäristötutkijaksi ja yhtä kulttuurisen musiikintutkimuksen edustajaksi. Siinä missä populaarimusiikin tutkimus, kulttuurinen musiikintutkimus ja ääniympäristötutkimus ovat hyväksytyjä ja vakiintuneitakin musiikintutkimuksen suuntauksia, vaikuttaisi siltä, että seuran hallituksessa ei ole ”perinteisiä” etnomusikologeja (joskin pari hallituksen jäsentä on tekemisissä kansanmusiikin kanssa institutionaalisten yhteyksiensä takia).

”Perinteisyys” on ymmärrettävästikin tulkinnanvaraista ja johtaa suoraan pohtimaan suomalaisen etnomusikologian oppihistoriaa ja SES:n hallituksen kokoonpanon muistaen populaarimusiikin tutkimuksen asemaa siinä. Etnomusikologian ja populaarimusiikin tutkimuksen välinen suhde puolestaan liittyy akateemisia tieteenaloja ja eritoten moni- ja poikkitieteisyyttä tai tieteidenvälisyyttä koskeviin keskusteluihin. Tieteidenvälisyyteen liittyvät pohdinnat kuitenkin ikään kuin moninkertaistuvat etnomusikologiaa ja populaarimusiikin tutkimusta ajateltaessa. Asian ytimessä ei ole vain mahdollinen liike tieteenalojen välillä, vaan myös se, että usein alojen oppikirjoissa ja yleisesityksissä molemmat määritellään jo alkulähtöisesti moni- tai poikkitieteisiksi. Esimerkiksi tuoreessa *Ethnomusicology*-artikkelikoelmassa sen toimittaja Jennifer C. Post (2004: 4) nimeää etnomusikologian suoraviivaisesti monitieteiseksi, kun taas David Hesmondhalgh ja Keith Negus (2002: 1) määrittelevät populaarimusiikin tutkimuksen tieteenalan mukaan nimetyn artikkelikokoelman esipuheessa ”ainutlaatuisesti tieteidenväli[seksi] tutkimuksen alue[eksi]”. Jälkimmäisen alan ”peruslukemiston” toimittaneet Andy Bennett, Barry Shank ja Jason Toynbee (2006: 5) sen sijaan luonnehtivat populaarimusiikin tutkimusta ”maailmanlaajuisesti vakiintuneeksi ja monitieteiseksi kentäksi”.

Päästäkseni kiinni oppihistoriallisiin ja poikkitieteisyyttä koskeviin laajempiin kysymyksiin rajaan tarkasteluni ensisijaisesti siihen, miten nykyhetkellä erityisesti suomalaiset etnomusikologit ja populaarimusiikin tutkijat mieltävät etnomusikologian ja populaarimusiikin tutkimuksen suhteen. Tarkoitusta varten lähetin vuoden 2007 lopulla SES:n sähköpostilistalle kyselyn, jossa pyysin vastaanottajia luonnehtimaan omin sanoin etnomusikologian ja populaarimusiikin tutkimuksen välisiä eroja ja yhtäläisyyksiä. Kysyin myös, kuinka vastaanottajat määrittelisivät kyseiset tieteenalat. Valitsin SES-listan siksi, että se oletettavasti on lähinnä suomalaisten populaarimusiikin tutkijoiden ”omaa” sähköpostilistaa – joskin on yhtäläillä oletettavaa, että niin suomalaiset ”rocksosiologit” (ks. Saaristo 2003) kuin rocklyriikkaan pureutuneet kirjallisuustieteilijät (ks. Lahtinen & Lehtimäki 2006) jäivät kyselyni ulkopuolelle. Lähetin kyselyn myös IASPM:n yleiselle listalle (International Association for the Study of Popular Music; järjestöllä on useita alueellisia listoja), jotta saisin vertailumateriaalia ”kansainvälisen” populaarimusiikin tutkimuksen piirissä vallitsevista tavoista ymmärtää etnomusikologia.

Kysely ja metodi

Kyselyssä pyysin vastauksia neljään kohtaan:

- 1) Kuinka ‘etnomusikologia’ ja ‘populaarimusiikin tutkimus’ eroavat toisistaan tai ovat samankaltaisia; kuinka määrittelisit ne?
- 2) Miten luonnehtisit omaa suhdettasi sekä etnomusikologiaan että populaarimusiikin tutkimukseen?
- 3) Mikä on koulutustaustasi ja tämänhetkinen asemasi?
- 4) Muita kommentteja (esim. edellisistä kysymyksistä)?

Tavoitteenani oli kerätä mahdollisimman vapaamuotoisia vastauksia, jotka perustuisivat kunkin vastaajan (esi)ymmärrykselle aiheesta. Lähtökohtana oli myös se, että hyväksyn jokaisen vastauksen sellaisenaan, minkä jälkeen tarkastelen sitä, miten etnomusikologian ja populaarimusiikin suhde vastausten perusteella määrittyy.

Kyselyn ensimmäisen kysymyksen taustalla oli lisäksi ajatus siitä, että termit ”etnomusikologia” ja ”populaarimusiikin tutkimus” ovat nykyhetkellä jo vahvasti institutionalisoituneita. Kansainvälinen järjestötoiminta on selvä osoitus tästä, ja ter-

mejä käytetään yleisesti tieteenaloja ja oppiaineita koskevassa keskustelussa. Ideana olikin päästä käsiksi näihin ”akateemisen arkielämän” käytäntöihin kanonisoitujen, oppikirjoihin ja klassikotutkimuksiin kirjattujen mielipiteiden sijaan. Toki on otettava huomioon se, että myös tutkimuskirjallisuudessa esitetyt määritelmät ovat epäilemättä vaikuttaneet ainakin osin kyselyyn vastanneiden henkilöiden ajatteluun.

Kysymyksen eroista ja samankaltaisuuksista voi tietysti tulkita niin, että etnomusikologian ja populaarimusiikin tutkimuksen oletetaan jo alkulähtöisesti eroavan toisistaan. Esitellessäni kyselyäni Iberian niemimaan etnomusikologisen seuran (SIbE) ja paikallisen IASPM-haaran (jotka yhdistyivät 2004) konferenssissa Salamancassa maaliskuun 2008 alussa eräs konferenssivieras kysyikin, miksi halusin pitää etnomusikologian ja populaarimusiikin tutkimuksen erillään. Vastasin, etten halunnut sen enempää pitää niitä erillään kuin yhdistäkään niitä, vaan lähtökohtana oli juuri termien käyttö itsenäisinä – mikä tietysti antaa aiheen kysyä, että mikäli etnomusikologialla ja populaarimusiikin tutkimuksella ei ole mitään eroa, miksi käyttää kahta eri termiä? Molempia termejä kuitenkin käytetään, ja kiinnostavaa on juuri se, miten niiden suhteesta ajatellaan.

Lähetin kyselyn SES-listalle kolmesti loka–marraskuussa ja kahdesti IASPM-listalle marraskuussa 2007. Muistutusten määrällisen epäsuhdan huomattuani lähetin kyselyn IASPM-listalle kertaalleen vielä maaliskuussa 2008. Kysely tuotti kaiken kaikkiaan 39 vastausta, joista 20 SES-listalta.

Analysoin vastaukset kahdessa vaiheessa. Ensin etsin sisällön erittelyn periaatteisiin nojautuen (ks. Eskola & Suoranta 1998: 186) tutkimustehtäväni kannalta keskeisiä avainsanoja: ”etnomusikologia”, ”populaarimusiikin tutkimus”, ”paradigma”, ”metodi” tai ”menetelmä”, ”tutkimuskohde”, ”musiikinlaji” sekä yksittäiset lajiniimet, ”tieteidenvälisyys” sekä ”moni-” tai ”poikkitieteisyys”. Toisessa vaiheessa tarkastelin avainsanoja teemoitellen ne asiayhteytensä mukaan (ks. Eskola & Suoranta 1998: 175–176) neljän ongelmanasetteluuni pohjautuvan teeman perusteella:

- 1) Miten termit ”etnomusikologia” ja ”populaarimusiikin tutkimus” sekä muut tieteenalanimikkeet sijoittuivat suhteessa toisiinsa? Millaisia hierarkisia suhteita eri tieteenalojen välille vastauksissa rakentui?
- 2) Millainen painoarvo metodeille ja musiikinlajille annettiin tieteenaloja määriteltäessä?
- 3) Miten termiä ”tieteidenvälisyys” sekä sen erilaisia rinnakkaismuotoja (mm. moni- ja poikkitieteisyys) käytettiin?

4) Miten hierarkiat, metodit, lajit ja tieteidenvälisyys suhteutuivat vastaajien tieteenalakohtaiseen samastumiseen?

Vastaajien määrä oli vähäinen: jo SES-listan osalta hävikki oli noin 87 % (kyselyn aikaan listalla oli seurauksen sihteerin antamien tietojen mukaan 150 tilaajaa); IASPM-listan tilaajamäärää en saanut tietooni toistuvista pyynnöistä huolimatta. Lisäksi varsinkin opiskelijoiden osuus vastaajista oli pieni. Perustutkintoa suorittavia opiskelijoita oli vastaajien joukossa vain yksi, eikä jatko-opiskelijoidenkaan määrä ollut kovin suuri: SES-vastaajista kolmasosa ilmoitti olevansa tekemässä jatkotutkintoa nimenomaan musiikintutkimuksen alalla, ja IASPM-vastaajista ”alan” jatko-opiskelijoiksi tunnustautui vain noin seitsemännes.

Vastausten vähäisyyteen voi tietysti olla monta syytä kiireestä ja unohduksista alkaen. Pari IASPM-jäsentä ilmoittikin koettavansa muistaa palata asiaan kiireidensä hellittäessä, mutta ei koskaan niin tehnyt. Kyselyä on voitu pitää myös tarpeettomana tai peräti kehnona, ja selvästikin yksi IASPM-vastaajista oli ymmärtänyt kyselyn luonteen eri tavoin kuin mitä itse ajattelin: ensiksikin hän reagoi etnomusiikologian ja populaarimusiikin tutkimuksen määrittelypyyntöön toteamalla, että ”vastaaminen kestäisi liian kauan”, ja toiseksi hän piti myös koulutustaustaa koskenutta kysymystä ”aivan liian laivea[na] tällaiseen yksinkertaiseen kyselyyn” (I-11). Parin muunkin mielestä kyselyssä tai sen aiheessa olisi riittänyt kommentoitavaa ”kirjan verran” (I-4) tai siinä määrin, että ”hukkaisin puolitoista päivää” (I-19). Vastaaja I-19 kehottikin lukemaan toistakymmentä sivua omaa tekstiään muualta.

Nimettömänä pysyminen on voinut olla sekin yksi huoli ja vastauksia vähentänyt tekijä. Tarjosin kyselyssä kuitenkin mahdollisuuden lähettää vastauksen nimettömänä postitse, joskaan kukaan ei käyttänyt tätä hyväkseen. Myös oma ”nimellisyyttäni” voi pohtia, sillä kollegoiden parissa tehtävässä tutkimuksessa henkilökohtaiset suhteet epäilemättä vaikuttavat osallistumiseen. Kyselyyn on siis voitu vastata ”kaveruuden” perusteella: ”Höh. Mistäs nyt tuulee?” (S-1). Sekä IASPM- että SES-vastaajista henkilöitä, joiden kanssa en aiemmin ole ollut missään tekemisissä, oli noin kolmannes. Sitä puolestaan on hankalampi arvioida, mikä painoarvo omalla asemallani oli siihen, että molempien tahojen vastaajista kolme neljännestä oli miehiä. Keskeisimpien suomen- ja englanninkielisten kausijulkaisujen kirjoittajien sukupuolijakoa verrattuna vaikuttaa kuitenkin siltä, että tämä vastaa populaarimusiikin tutkimuksen yleistä tilannetta: vuosina 2006 ja 2007 *Popular Music* -lehdessä julkaistujen artikkelien kirjoittajista peräti viiteen kuudesosaan (49/60) vii-

tattiin kirjoittajaesittelyissä maskuliinipronominilla. *Etnomusikologian vuosikirjoissa* sekä *Ethnomusicology*-kausijulkaisussa samalla aikavälillä ilmestyneiden artikkelien kirjoittajista taas melkein puolet oli naisia (12/25 ja 15/38).

Musiikintutkimuksen hierarkiat

Käsitykset tieteenalojen välisistä hierarkiasuhteista selittyvät ymmärrettävästikin ennen kaikkea erilaisten koulutuskäytäntöjen perusteella. Suurin osa IASPM-vastauksista kumpusi englanninkielisen yliopistojärjestelmän piiristä, missä populaarimusiikin tutkimuksen emotieteinä ovat useimmiten sosiologia sekä mediatutkimus (ks. esim. Hesmondhalgh & Negus 2002: 4–8). Vastaajista reilu kolmannes ilmoitti työskentelevänsä laitoksessa tai yksikössä, jonka nimessä on sana ”musiikki” muodossa tai toisessa. Suomessa taas populaarimusiikin tutkijat valmistuvat useimmiten etnomusikologian ja musiikkitieteen oppiaineista – unohtamatta kulttuurihistoriaa, mediatutkimusta ja nykykulttuurin tutkimusta (ks. Järviluoma & Rautiainen 2003: 180). SES-vastaajista vain noin kuudesosa nimesi akateemiseksi taustayhteisökseen jotain muuta kuin musiikkitieteen tai etnomusikologian oppiaineet. Joka tapauksessa juuri se, että Suomessa harjoitettavan etnomusikologian (ja musiikkitieteen) tutkintovaatimukseen lukeutuu sekä populaarimusiikin historiaa että tutkimusmetodologiaa koskevia jaksoja, saa SES-ihmiset epäilemättä muita useammin ajattelemaan populaarimusiikin tutkimusta etnomusikologian tai musiikkitieteen osa-alueena. Kuten yksi vastaajista totesi:

Suomessa etnomusikologia-nimikkeen alle on useimmiten luettu myös folkloristinen kansanmusiikintutkimus, ja ehkä tästä johtuen myös populaarimusiikin tutkimus on osittain otettu osaksi suomalaista etnomusikologiaa – näin ainakin käytännössä musiikkitieteen/etnomusikologian oppiaineissa. Muualla maailmalla erot näiden kahden välillä näkyvätkin yleensä selkeämmin kuin Suomessa. (S-15.)

Muutamissa vastauksissa otettiin kantaa myös musiikkitieteen asemaan yhtälössä. Jyrkin tulkinta tuli eräältä SES-vastaajalta: ”koskapa musiikki on aina jonkin kansan tai kansanryhmän tai yhteisön luomaa, [sitä] on lähtökohtaisesti tutkittava etnomusikologisesti.” Niinpä hänen mukaansa ”ns. musiikkitiede tutkiessaan länsimaisen taidemusiikin historiaa, henkilöitä ja itse musiikkia, itse asiassa muodostaa yhden etnomusikologisen osa-alueen” (S-5). Vastaavaan tapaan eräs toinen SES-

vastaaja luonnehti etnomusikologiaa ”laaja[ksi] yleiskäsit[teeksi] kaikelle musiikin tutkimukselle” (S-11). Kolmannen vastaajan mukaan etnomusikologia taas on ”selvästi (lähinnä humanistinen, pieneltä osin matemaattis-fysikaalinen) tiede, musikologian eli musiikkitieteen osa-alue”. Hänen mielestään populaarimusiikin tutkimus ”ei välttämättä ole musiikkitieteellistä” eikä aina tieteellistä ylimalkaankaan, sillä ”populaarimusiikkia tutkivat ja sitä koskevaa tietoa keräävät sellaisetkin, joilla ei ole minkään alan akateemista koulutusta, ja silti kerätty tieto hyödyttää tieteellistä(kin) tutkimusta” (S-17). Populaarimusiikin tutkimuksen epäakateemisiin ulottuvuuksiin viitattiin myös toteamalla, että “[e]tnomusikologiksi valmistutaan yliopistosta, populaarimusiikintutkijaksi riittää oma ilmoitus” (S-9). Parissa vastauksessa painotettiin vielä erikseen ”musiikintutkimusta” sekä etnomusikologian että populaarimusiikin tutkimuksen yläkategoriana; vastaajien mielestä ”kaikkien musiikin tutkijoiden pitäisi kutsua itseään musiikintutkijoiksi, erikoistumisalan voi sitten ilmoitella erikseen” (S-12) tai koska ”tuntuu, että tällaiset termit ovat itse asiassa luonteeltaan melko poliittisia [, i]tse puhuisin mieluusti neutraalimmin vain ’musiikin tutkimuksesta’” (S-20). Yksi IASPM-vastaaja puolestaan totesi, että joissakin tapauksissa etnomusikologian voi mieltää yhdeksi populaarimusiikin tutkimuksen osa-alueeksi: esimerkkinä hän mainitsi tutkimuksen ”hiphop-tuottajayhteisöstä ja heidän musiikintekemiskäytäntöjä hallitsevista yhteisöllisistä normeista” (I-2).

Institutionaalisten tekijöiden painoarvo ja ennen kaikkea niihin liittyvä paikallinen sattumanvaraisuus käy ilmi ajatuksesta, että etnomusikologia on Suomessa määrittynyt ”jossain määrin yhdysvaltalaisen mallin mukaan” eli se on ”lähtökohdiltaan musiikkiantropologiaa” (S-12; myös S-13, S-15). Silti myös IASPM-listalla toistui käsitys etnomusikologiasta nimenomaan musiikkitieteen ja antropologian yhdistelmänä (I-7, I-18), joskin eri muodoissa. Siinä missä yhdelle etnomusikologia on ”musiikkitieteen antropologinen haara” (I-9), toiselle asia on päinvastoin (I-14). Yksi vastaajista luonnehtikin liittoa ”rauhattomaksi” (I-7).

Kuitenkin siinä missä populaarimusiikin tutkimus sosiologisine ja mediatutkimuksellisine painotuksineen sisältyy suomalaiseen etnomusikologiaan, ei yhdysvaltalainen musiikkiantropologia vaikuta niin määräävältä. Myös suomalaisen kansanmusiikin tutkimus on edelleen vahva etnomusikologian suuntaus Suomessa, eikä antropologisen otteen oletettua valta-asemaa vahvista sekään, että suomalaisten etnomusikologioiden tausta on pääsääntöisesti musiikkitieteessä esimerkiksi antropologian sijaan (ks. Kurkela ym. 2003: 66; Moisala 1994: 417–418). Eräs IASPM-vastaajista huomauttikin mielipiteenään, että ”oppiaineiden analyysin kannalta

populaarimusiikin tutkimuksen paikkojen erilaiset institutionaaliset historiat ovat ratkaisevia, samoin kuin eri maailmankolkkien kovin erilaisten historioiden ottaminen huomioon; monet amerikkalaiset ja britit ajattelevat, että kaikki pyörii heidän ympärillään, ja siten olettavat heidän analyysinsä käyvän mallina kaikelle” (I-16).

Kohde vs. metodologia

Sekä etnomusikologian että populaarimusiikin tutkimuksen oppikirjoissa ja yleisesityksissä on ollut tapana korostaa alojen määrittelyä kahdella vaihtoehdoisella tavalla, joista yhdessä painotetaan tutkimuskohdetta ja toisessa lähestymistapaa. Esimerkiksi *Johdatus musiikintutkimukseen* -kirjassa etnomusikologian kohteiksi on nimetty suullisena perinteenä elävä musiikki, kansanmusiikki ja ei-länsimaiset musiikit, kun taas populaarimusiikin tutkimuksen kohdetta on täsmennetty kirjoittamalla muun muassa enemmistön, ”matalan” estetiikan tai (media)teknologiasidonnaisesta musiikista. Siinä missä lähestymistavan mukaan määritelty etnomusikologia puolestaan on tiivistettynä ”minkä tahansa musiikin tutkimista kulttuurina yhteiskunnassa”, populaarimusiikin tutkimuksessa pyritään analysoimaan musiikin kulttuurisia merkityksiä ja ”välityksiä”. (Ks. Kurkela ym. 2003: 53; Järviluoma & Rautiainen 2003: 169–175). Toki samalla on mahdollista pohtia, josko tällainen vastakkainasettelu olisi leimallista juuri Suomessa, sillä esimerkiksi Bruno Nettle (2005: 4–5) laventaa ennen kaikkea yhdysvaltalaisesta etnomusikologiasta tekemiensä havaintojen perusteella vaihtoehtoja kolmeen. Hänen mukaansa alan määritelmät ovat nojanneet joko aineistoon eli erilaisiin musiikkeihin, toimintaan eli metodeihin tai ”lopullisiin päämääriin” eli esimerkiksi yleispätevien tekijöiden etsimiseen.

Etnomusikologiaa ja populaarimusiikin tutkimusta on kuitenkin helppo ajatella tieteenaloina, jotka jo nimellään viittaavat tiettyyn ilmiökenttään ja oletettuun tutkimuskohteeseen. Sama pätee yleisestikin ottaen taiteentutkimuksen laitosten oppiaineisiin Suomessa, joskin joukossa on pari säännön vahvistavaa poikkeusta: Helsingin ja Turun yliopistojen elokuva- ja televisiotutkimuksen, kirjallisuudentutkimuksen, mediatutkimuksen, musiikkitieteen ja (kuva)taidehistorian joukosta erottuvat estetiikka ja naistutkimus ikään kuin enemmän lähestymistavan ja teoreettisten lähtökohtien perusteella määrittyvinä oppiaineina. ”Ikään kuin” sen takia, että oletetun tutkimuskohteen mukaan nimettyjen oppiaineidenkin piirissä suositaan joitakin metodologisia valintoja enemmän kuin toisia. Kulttuurintutkijoiden Heikki

Mikkelin ja Jussi Pakkasvirran (2007: 12–13) mukaan ”perinteisten” oppiaineiden määrittely rakentuu kolmen tekijän varaan: kohteen eli ”tietoaineksen”, tiettyjen teoriapohjaisten käsittely- ja tutkimustapojen sekä ”oman” historian.

Kirjoitan tarkoituksellisesti ”oletetusta” tutkimuskohteesta herättääkseni kysymyksen siitä, miksi kohteen tulisi olla – kuten taiteiden tutkimuksen laitosten oppiaineiden enemmistö sekä ”tietoaines”-termi vihjaa – jotain aineellista, korvin ja käsin ja silmin kuunneltavaa, kosketeltavaa ja katseltavaa. Tässä suhteessa naistutkimuksen lukeutuminen taiteiden tutkimuksen joukkoon kertoo paljon: ”naisten” sijaan oppiaineessa tehtävä tutkimus kohdistuu ”keskustelu[ihin] sukupuolen ja sukupuolieron historiallisista, kulttuurisista ja sosiaalisista suhteista” (TYNT 2008). Toisin sanoen oppiaineen tutkimuskohteen voi mieltää luonteeltaan pikemminkin prosessimaiseksi, ja yleensä vasta kyseisten prosessien seuraukset ovat kuunneltavissa, kosketeltavissa ja katseltavissa. Prosessilähtöiseen ajattelutapaan tutkimuskohteesta on toki vihjattu populaarimusiikin tutkimuksessa aiemminkin: esimerkiksi Helmi Järviluoma ja Tarja Rautiainen (2003: 174) kirjoittavat nimenomaan musiikin merkityksistä ja välityksistä tutkimuksen kohteina. Toisaalta taas David Hesmondhalgh ja Keith Negus (2002: 4) korostavat populaarimusiikin asemaa eri oppiaineita yhdistävänä tutkimuskohteena.

Vain harva kyselyyni osallistuneista henkilöistä pohti nimenomaisesti tutkimuskohteen määritelmää. Ajatuksia sekä etnomusikologian että populaarimusiikin tutkimuksen staattisuudesta ja prosessuaalisuudesta sekä monipuolisuudesta kyllä esitettiin (mm. S-1, S-8, S-16), mutta ”tutkimuskohde” (engl. *object of study*) terminä viittasi lähes poikkeuksetta tietynlaiseen musiikkiin tai musiikinlajiin. Eräs SES-vas-taaja totesi, että ”populaarimusiikin tutkimuksessa tutkimuskohteena voi todellakin olla vain populaarimusiikki - -, mutta etnomusikologiassa voi tutkimuskohteena olla myös populaarimusiikki” (S-15). Parin muun mukaan taas ”[p]opulaarimusiikin tutkimus - - määrittyy enemmän tutkimuskohteen, kuin tutkimusteorian tai -tavan mukaan” (S-18) ja ”[p]eriaatteessa etnomusikologian tutkimuskohteena voi olla mikä tahansa musiikillinen ilmiö; p]opulaarimusiikin tutkimus puolestaan määrittyy tutkimuskohteen mukaan” (S-12). Muutamissa vastauksissa musiikinlajimääreitä käytettiin kuitenkin kirjoitettaessa tutkimuksen aineistosta (S-20) tai aiheesta (I-17; I-18; S-2), mikä osaltaan viittaa prosessia korostavaan ajattelutapaan.

Olennaista on myös kulloisenkin musiikinlajin määrittely. Toisin sanoen: mikäli tutkimuskohde on yhtä kuin musiikinlaji, kuinka on mahdollista puhua esimerkiksi populaarimusiikin tutkimuksesta tutkimuskohteen mukaan määrittävänä toiminta-

na, ellei kyseistä lajia eritellä tarkemmin? Sama koskee tietysti etnomusikologiaa niissä tapauksissa, joissa sen ajatellaan määrittävän musiikinlajin mukaan. Joka tapauksessa IASPM-vastaajat olivat hanakampia tarjoamaan myös etnomusikologialle selkeäköjiä musiikillisia määritelmiä. Niinpä musiikinlajin mukaan määrittävä etnomusikologia kohdistuisi ennen kaikkea ”massatuotantomallin ulkopuolelle jääviin kansan- tai suullisesti välittyviin musiikkeihin” (I-1), ”ei-länsimaiseen musiikkiin (heimomusiikintekeminen jne.)” (I-3), ”’eksoottisiin’ kulttuureihin ja ’kansanmusiikkiin’” (I-6), ”maailmanjärjestelmän teollistumattoman reuna-alueen musiikkeihin” (I-9) ja ”toisten musiikkiin tai - - toiseksi lavastettujen läntisten ihmisryhmien musiikkiin” (I-15). Myös eräänlaiseen negatiiviseen dialektiikkaan nojaavia tulkintoja esitettiin: ”etno on yksinkertaisesti kattanut sen mitä on jäänyt jäljelle” populaarimusiikin tutkimuksen omimasta ”angloamerikkalaisesta akselistä, joka erinäisten historiallisten syiden takia sisältää Australian/Uuden Seelannin ja Karibian äänet” (I-1). Toisen vastaajan mielestä populaarimusiikin tutkimus puolestaan kohdistuisi siihen ”mitä jää jäljelle sellaisten muiden rajojen kuten ’klassinen’, ’jazz’ tai ’kansan’ määrittelyn jälkeen” (I-12).

Vastavuoroisesti SES-vastaajat pohtivat selvästi useammin populaarimusiikin määritelmää – mikä on tietysti ymmärrettävää, mikäli he ajattelevat etnomusikologiaa kaikenlaisen musiikin kulttuurisensitiivisenä tutkimuksena. Siinä missä IASPM-vastausten ainoassa populaarimusiikin määritelmässä sitä pidettiin ”joukkoviestinten avulla välitettynä maailmanjärjestelmän ytimen musiikkina” (I-9), SES-vastauksissa ”populaari” yhdistettiin toistuvasti (aika- ja paikkasidonnaiseen) suosioon (S-1; S-11; S-14). Jotkut pohtivat myös lajinimikkeiden ja niihin liittyvien etuliitteiden limittymistä: ”Populaarimusiikin tutkijaksi joutuu nykyisin väkisin, koska lähes kaikki länsimainen musiikki kuuluu populaarikulttuuriin” (S-12). Pari vastaajaa puolestaan puntaroi ”kansan”-etuliitteen suhdetta populaariin: toinen kertoi ”[n]ykyisessä työssä[än] tavallaan tutki[vansa] kansanmusiikkia populaarikulttuurina” (S-13), toinen puolestaan ilmoitti tutkineensa ”n. 100–150 vuoden takaista [s]uomalaista populaarimusiikkia, jota nykyään yleisesti ottaen kutsutaan kansanmusiikiksi” (S-14). Samaan tapaan yksi IASPM-vastaajista esitti mahdollisuuden ”tarkastella populaarimusiikin tuotantoa ja kulutusta eräänlaisena nykyajan kansankäytäntönä” (I-2).

Ei ole merkityksetöntä, korostetaanko populaari(musiiki)n määrittelyssä musiikin jakelumekanismia vai vastaanoton laveutta, sillä molemmat viittaavat erilaisiin taustalla vaikuttaviin poliittisiin prosesseihin. Joukkoviestimiä korostettaessa talou-

delliset päämäärät ja suhteet sekä mediainstituutioiden keskittyminen ovat ensiarvoisen tärkeitä huomion kohteita. Suosiota painotettaessa taas erilaiset ideologiset vaikutteet ovat äkkiä läsnä: mikä merkitys suosioon on esimerkiksi sillä, että tietty musiikki – lajista tai tyylistä riippumatta – nimetään kansallisesti merkittäväksi? Eräs SES-vastaaja esittikin, että mikäli populaari ymmärretään nimenomaan suosituksi, populaarimusiikin tutkimus ”paradoksaalisesti (omaan perinteeseensä nähden) rajaa marginaalimusiikit itsensä ulkopuolelle” (S-1).

Joissakin vastauksissa musiikinlajien ja varsinkin niihin liittyvien oletettujen, mahdollisten tai todellisten maantieteellisten määreiden epäselvyys nostettiin selvästi esiin. Eräs IASPM-listan vastaaja huomautti etnomusikologian ”(mahdollisesti eksotisoidusta) aihealueesta, jota näyttää määrittävän ‘ei-länsimaiset’ musiikki- muodot (mitä se sitten tarkoittaaakin globalisoituneessa maailmassa)” (I-18). Toisen IASPM-vastaajan mielestä etnomusikologiaa vaivaa ”akateeminen safarisyndrooma” ja hän kysyikin retoriseen sävyyn, ”missä viidakossa, savannilla tai tundralla antropologisesti suuntautunut populaarimusiikin tutkija työskentelee?” (I-19.) Tähän liittyy myös kolmannen IASPM-vastaajan pohtima ”etnomusikologisen oppiaineen rakentumisessa vaikuttava tietynlainen orientalmi”, ja hän huomauttikin, että ”ei ole mitään syytä miksi emme hyödyntäisi etnomusikologista lähestymistapaa (ts. kenttätöypohjaista) - - populaarimusiikin skeneihin ja yhteisöihin” (I-1).

Vastaavasti yksi SES-vastaajista totesi, että ”nykyään populaarimusiikki ja muut musiikkikulttuurit sekoittuvat entistä enemmän ja entistä globaalimalla skaalalla, joten on entistä vaikeampaa määritellä, mitä populaarimusiikki ylipäätään on” (S-2). Toinen SES-vastaaja taas kirjoitti populaarimusiikin tutkimuksesta ”musiikin lajin eli ‘populaarimusiikin’ kautta (mitä se nyt sitten kullekin onkaan)” määrittävänä alana (S-3). Populaarimusiikin määrittelystä suhteessa klassiseen, jazziin ja kansanmusiikkiin huomauttanut IASPM-jäsen tähdensi puolestaan sitä, että ”yksi ainoa määritelmä ei luultavasti sovi kaikkiin tapauksiin” (I-12). Edelleen yksi SES-listan vastaajista ilmaisi asian siten, että ”[e]tnomusikologia käsittää minusta kaikenlaisten musiikkikulttuurien tutkimuksen kaikkineen (miten sitten kulttuuri määritelläänkin - -)” (S-10).

Tutkimuskohteen prosessiluonnetta ajatellen eräs SES-vastaajista esitti, että ”[e]tnomusikologia on oma tieteenalansa ja populaarimusiikki taas tutkimuskohde, jota tarkastellaan eri tieteenaloilla”, mutta tarkensi kuitenkin kantaansa toteamalla lisäksi, että ”[t]utkimuskohteena sana populaari ei tarkkaan ottaen ole samalla tavoin genre kuin mitä se on yleiskielisessä käytössä[, vaan] symbolien verkostoa, joka liittyy ihmiset ja heidän kokemuksensa toisiinsa [ja] muodostaa tehokkaasti lähtö-

kohdan ihmisten väliselle kommunikoinnille, - - sosiaalisiin ryhmiin kiinnittymiselle ja itsensä ilmaisemiselle niiden sisällä” (S-13). Tutkimuskohteen prosessuaaliseen luonteeseen voi tulkita viittavan myös vastauksen, jonka mukaan ”etnomusikologian kohteena ovat pääasiassa perinteiset, ei-medioituneet, kuulonvaraiset musiikin tekemisen tavat meillä ja muualla, kun populaarimusiikin tutkimuksen kohteena taas on länsimainen, pääasiassa äänitteiden kautta välittyvä populaarimusiikin traditio”. Samassa vastauksessa kuitenkin myös staattisempi ajattelutapa nousee esiin: ”Tutkimuskohteeni on populaarimusiikki” (S-6). Olennaista on siis huomata ero sen välillä, onko kohteena musiikki vaiko tavat tai traditio – ensimmäistä kun voi joissakin tapauksissa jopa ostaa kaupan hyllyltä, jälkimmäisiä harvemmin. Toki samalla voi pohtia sitä, ymmärretäänkö ”musiikki” vain ja ainoastaan äänelliseksi ilmiöksi vaiko kenties omanlaisekseen kulttuuriseksi prosessiksi (johon viittaa jo musiikki-termiin liittyvä implisiittinen eronteko muihin ääniin). Lisäksi yhdessä IASPM-vastauksessa ”populaarimusiikki ja siihen liittyvät asiat (diskurssit, fanikulttuurit jne)” nimettiin populaarimusiikin tutkimuksen tutkimuskohteiksi (I-3), eli niin akustiset äänet ja materiaaliset tuotteet kuin niihin kytkeytyvät kulttuuriset käytännötkin voivat tämän perusteella olla tutkimuksen kohteena.

Lisäksi on mahdollista pohtia ”kaiken” länsimaisen kulttuurin painoarvoa populaarikulttuurina (vrt. S-12), jolloin painopiste siirtyisi selvästikin tietynlaisen musiikin tarkastelusta nimenomaisesti populaarikulttuuristen prosessien tulkintaan. Tähän liittyen yksi SES-vastaaja korosti vielä musiikin ja kulttuurin välistä eroa ennen kaikkea metodeja ajatellen; hänen mukaansa ”populaarimusiikin tutkimus suppeassa mielessä on musikaalista analyysia, joka kohdistuu itse [länsimaisen kulttuuriteollisuuden tuottamaan] musiikkiin. Ehkä laajemmassa mielessä koko tuotantomuoto voi olla tutkimuskohteena.” Sen sijaan fanikulttuurin tutkiminen ilman musiikkiteollista koulutusta ”ei ole missään tapauksessa populaarimusiikin tutkimusta vaan etnomusikologiaa” tai ”[j]os kysytty termi olisi populaarikulttuurin tutkimus, sitten kyllä” (S-10).

Joidenkin tutkijoiden mielestä siis sekä etnomusikologia että populaarimusiikin tutkimus määrittävät yhtä lailla metodisten valintojen perusteella. Huomiota fanikulttuurin tutkimisesta nimenomaan etnomusikologiana eikä populaarimusiikin tutkimuksena voi arvioida kuitenkin suhteessa sen esittäneen henkilön koulutus- ja institutionaaliseen taustaan, sillä nimetessään itsensä folkloristiikan dosentiksi ja korostaessaan sitä, ettei ”miellä itseä[än] sen paremmin etnomusikologiksi kuin populaarimusiikin tutkijaksi” (S-10), vastaaja sijoittaa itsensä eksplisiittisesti mo-

lempien tieteenalojen ulkopuolelle. Toisin sanoen tieteenalojen ja niiden välisten rajapintojen määrittely ei ole koskaan vain ja ainoastaan tieteenalan ”sisäinen” asia, vaan yhtä olennaista on se, miten tieteenala ymmärretään sen ulkopuolella. Mikeli ja Pakkasvirta (2007: 25) pohtivat kysymystä ”tieteellisestä auktoriteetista” eli siitä, ”kenellä on oikeus piirtää [’tiedekartalle’] tieteiden välisiä rajoja”. He myös huomauttavat kulloistenkin rajanvedon käyttötarkoitusten painoarvosta ja valikoi- vuudesta. Tämän ajatuksen perusteella myös musiikintutkimuksen ja musiikkitie- teenkin monimuotoisuus on otettava huomioon. Näin ollen esimerkiksi ”oikeista” musiikkitieteilijöistä tai ”perinteisistä” etnomusikologeista puhuminen osoittautuu aina väistämättä historiallisesti kontingentiksi, suhteelliseksi ja siten viime kädessä myös poliittiseksi toiminnaksi.

Monien poikkitieteiden välit, lupaukset ja kirot

IASPM-vastauksissa populaarimusiikin tutkimus määriteltiin toistuvasti leimalli- sesti monitieteiseksi (*multidisciplinary*; I-2; I-9) tai tieteidenväliseksi (*interdisciplinary*; I-3; I-13; I-14) toiminnaksi. Kaikki aihetta kommentoineet vastaajat eivät kuitenkaan käyttäneet kirjaimellisesti näitä sanamuotoja, vaan yksi kirjoitti populaarimusiikin tutkimuksesta ”erilaisten metodologioiden sulatusuunina” (I-6), toinen ”metodolo- gisesti trendikkäänä” (I-10) ja kolmas populaarimusiikista ”aihe[ena], jota voi lähes- tyä monista eri oppiaineista” (I-17). Eri vastauksissa listattuja oppiaineita, tieteenalo- ja tai ”metodologioita” olivat aluetutkimus, antropologia, etnomusikologia, historia, kielitieteet, kirjallisuudenteoria ja -tutkimus, (kulttuuriteollisuuden poliittinen) taloustiede, kulttuurintutkimus, kulutustutkimus, mediatutkimus, musiikkitiede, politiikantutkimus, psykologia, sosiologia, teologia, viestinnäntutkimus ja yhteis- kuntamaantiede (I-2; I-6; I-13; I-17). Toisaalta taas eräs vastaaja pohti sitä, että itse taustaltaan kulttuurihistorioitsijana ja aluetutkijana hän ei välttämättä ole niin sel- villä populaarimusiikin tutkimuksen (eikä etnomusikologian) ”omasta oppihistori- asta” kuin pitäisi (I-12), eli vastauksen perusteella kulttuurihistoria ja aluetutkimus eivät olisi ainakaan keskeisimpiä suuntauksia populaarimusiikin tutkimuksessa.

Erot tutkimuskirjallisuudesta kumpuaviin määritelmiin eivät vaikuta tässä suh- teessa ratkaiseviltä. Postin (2004: 4) mukaan ”perinteisiä” etnomusikologiaa määrit- täviä oppiaineita ovat musiikkitiede, antropologia, ”tanssietnologia”, folkloristiikka ja sosiologia, joita ovat sittemmin täydentäneet kulttuurintutkimus, naistutkimus (*gen-*

der studies), maantiede, historia, kielitiede, politiikan tutkimus (*political science*), psykologia ja uskontotiede (*religion*). Populaarimusiikin tutkimuksen on puolestaan esitetty nojaavan musiikkitieteen, media- ja kulttuurintutkimuksen, sosiologian, antropologian, etnomusikologian, folkloristiikan, psykologian, sosiaalishistorian, kulttuurimaan-tieteen, politiikan tutkimuksen (*politics*), historian ja englannin kielen oppiaineisiin sekä kielitieteisiin (Hesmondhalgh & Negus 2002: 1; Bennett ym. 2006: 5).

Kirjallisuudesta kumpuavasta alkulähtöisestä monitieteisyydestä huolimatta tämän tai poikkitieteisyyden tai tieteidenvälisyyden korostus oli silti yksi selvimmistä erottavista tekijöistä IASPM- ja SES-vastaajien kesken, sillä vain kolme SES-vastaajaa otti aiheeseen kantaa suoraan. Yksi totesi, että "[p]opulaarimusiikin tutkimusta tehdään eri tieteenaloiilla ja eri metodeilla, mutta yhteisenä nimittäjänä on tutkimuskohde" (S-13). Toinen taas luonnehti sekä etnomusikologiaa että populaarimusiikin tutkimusta monitieteiseksi, joskin "populaarimusiikin tutkimus on potentiaalisesti monitieteisempää, koska tutkimusta määrittelee kohde" (S-16). Kolmas puolestaan kertoi tekevänsä "[t]ällä hetkellä - - vahvasti poikkitieteellistä tutkimusta, kohteena populaarimusiikin mediateksti" (S-18).

On kuitenkin yksi asia kirjoittaa ja puhua moni- tai poikkitieteisyydestä ja toinen toteuttaa sitä käytännössä – tai kuten Nettl (2005: 7) toteaa, "mitä etnomusikologit tekevät ja mitä he oman määritelmänsä mukaan väittävät tekevänsä tai toivovat saavuttavansa jonakin päivänä, ovat usein eri asioita." Populaarimusiikin tutkimuksessa taas on käyty keskustelua siitä, miten kaikesta mahdollisesta tieteidenvälisyydestä huolimatta ala vaikuttaa kuitenkin olevan omien metodologisten dogmiensa, erityisesti sosiologisten ja kulttuurintutkimuksellisten lähestymistapojen ohjaamaa (ks. esim. Lilja 2007: 134–136). Tämä mainittiin myös muutamissa kyselyvastauksissa: tiivistetyimmillään asia ilmaistiin siten, että "etnomusikologia ei kohdistu joukkoviestinten välittämään musiikkiin, kun taas populaarimusiikin tutkimus ei kohdistu musiikkiin lainkaan" (I-5). Toisessa vastauksessa puolestaan alasta kirjoitettiin "tieteidenvälisenä mutta suurelta osin päällekkäisenä kulttuurintutkimuksen ja sosiologian kanssa" (I-3), ja kolmas vastaaja esittikin yhtenä henkilökohtaisena varauksenaan populaarimusiikin tutkimusta kohtaan kulttuurintutkimuksen "haluttomu[den] tunnustaa musiikillisten rakenneperiaatteiden keskeisyys musiikkiin liittyvän merkityksen ja identiteetin rakentumisessa" (I-19). Myös pari SES-vastaajaa kommentoi populaarimusiikin tutkimuksen painotuksia: toisen mukaan "[n]imensä mukaisesti olisi järkevä[ä], että siinä painottuisi myös musiikin tutkimus" (S-18), kun taas toinen huomautti, että "kuten tiedetään, populaarimusiikin tutkimuksen paradigm"

ovat tällä hetkellä tyypillisesti jotain muuta kuin musiikki” (S-20). Tämän vahvisti omalla tavallaan vielä yksi IASPM-vastaaja, sillä määriteltyään ensin populaarimusiikin tutkimuksen hän totesi etnomusikologian olevan ”erityistä toimintaa, joka vaatii tietyn verran musiikillista kompetenssia tai tuntemusta” (I-13). Toisin sanoen vastauksesta on tulkittavissa, että populaarimusiikin tutkimuksessa tällainen kompetenssi tai tuntemus ei ole välttämätöntä. Toki tässäkin vastaajan koulutustaustalla ja institutionaalisella asemalla on oma painoarvonsa: henkilö I-13 nimesi itsensä ”alunperin” sosiologiksi, joka nykyisin työskentelee median ja viestinnän laitoksella nimenomaan populaarimusiikin tutkimuksen opettajana.

Jatkuvan uudelleenarvioinnin ihanuus ja kurjuus

Tieteidenvälisyyttä ja monitieteisyyttä yleisellä tasolla tarkastellut Joe Moran (2002: 184) korostaa, että sellaista tietoa ei olekaan, joka ei olisi oppiaineiden tai muiden institutionaalisten rakenteiden säätelämä ja rajoittamaa. Näin ajateltuna keskustelu poikkitieteisyydestä ja muusta käy omana osoituksenaan foucault’laisesta tiedon ja vallan erottamattomasta yhteydestä. Niinpä olennaisin kysymys ei lopulta koskekaan sitä, miten päästä oppiainerajojen tuolle puolen; tähdellisempää on ymmärtää oma paikkansa tieteenalojen ja oppiaineiden jatkuvasti muuttuvassa välimaastossa (ks. Mikkeli & Pakkasvirta 2007: 23). Nimikkeet toiminnalleen voi edelleen valita tämän pohjalta perusteltuina: ”Nimittäisin itseäni pikemminkin ’transtieteiseksi’ kuin poikkitieteiseksi tai tieteidenväliseksi, koska silloin tunnustetaan yhtäältä se, että tieteenalat ovat jossain määrin muuttuneet kulttuurisen käänteen takia - - ja toisaalta se, että emme voi pyyhkiä kyseisten tieteenalojen institutionaalisia historioita ja rakenteellista pysyvyyttä pois” (I-16).

Etnomusikologian ja populaarimusiikin tutkimuksen välisen suhteen voi edellisen perusteella ymmärtää laajempaan kysymyksenä siitä, miten musiikkia koskeva tieto institutionalisoidaan. Molemmilla tieteenaloilla on jossain määrin taisteltu musiikkitiedettä vastaan, ja erään IASPM-vastaajan mielestä aloja yhdistää ajattelutapa musiikista ”elämänkudoksen ja identiteettien muodostumisen osana”, mikä hänen mukaansa tarkoittaa myös perinteisessä musiikkitieteessä omaksutun autonomisen musiikkikäsitteen vastustusta (I-4). Toisen mukaan etnomusikologia puolestaan on yhtenäisempi ala juuri sen takia, että ”sillä on ollut erityinen kohde, jota vastaan määritellä itsensä”, tarkoittaen musiikkitiedettä (I-16). Kolmas vastaaja taas

huomautti siitä, miten populaarimusiikin tutkimuksen leimaaminen vähemmän vakavaksi alaksi ”on tietysti kulttuuripoliittinen asia” (I-19). Tällaiset valta-asetelmat ja -asemat eivät tietenkään ole millään tapaa ole omaleimaisia vain musiikintutkimukselle, vaan samat prosessit pyörivät laajemminkin tieteellisessä yhteisössä ja sen ulkopuolella: kuten naistutkija Suvi Ronkainen (2001: 13–14) toteaa, ”tieteellinen maailmankuva tieteenalajakoineen on osa yhteiskunnallisten hierarkioiden ylläpitämisen ja synnyttämisen prosessia”. Samaan ajatukseen liittyy myös Mikkelin ja Pakkasvirran (2007: 66) huomautus siitä, miten ”jo koulujärjestelmä on opettanut disiplinaarien, aineiden, määrittelemän tavan hallita tietoa, vaikka normaalin elämän toiminta- ja ajattelutavat ovat pohjimmiltaan juuri poikkitieteisiä.”

Parissa kyselyvastauksessa määritelmien ja käytännön väliseen jännitteeseen kiinnitettiin huomiota. Eräs SES-vastaaja totesi, että ”[etnomusikologia] tutkii kaikkea musiikkia, eikä myöskään ’populaaria’ ole mielekästä yrittää määritellä”, eikä hän halunnut tämän takia määritellä tarkemmin kumpaakaan tutkimusalaa. Silti hän jatkoi, että ”[s]en sijaan arkikäytössä kummallakin lienee spesifimpi merkitys”, jättäen kuitenkin nämä merkitykset tarkemmin pohtimatta (S-7). IASPM-puolelta puolestaan eräs vastaaja ilmoitti, ettei pyrkisi määrittelemään aloja, vaan yrittäisi ”osoittaa yleisistä käytännöistä tehtyjen päätelmien avulla sen, miten ne on ymmärretty” (I-4). Lähtökohta on kaikessa diskursiivisuudessa epäilemättä hädellään, erityisesti mitä tulee tieteenalojen jatkuvan muutoksen ja dynaamisuuden osoittamiseen. Toisaalta voi kysyä, eivätkö määritelmät (tai niiden tarjoaminen) osaltaan ole käytäntöjä, ja eikö yhteenvedo erilaisista ymmärrystavoista ole määritelmä muiden joukossa. Toki on eri asia tarjota omia määritelmiään ikään kuin ylhäältä päin kuin pyrkiä luomaan synteesejä muiden tutkijoiden tarjoamien määritelmien ja harjoittamien käytäntöjen perusteella. Kysymys on siitä, ajatteleeko tutkija olevansa sellaisessa auktoriteettiasemassa, että on oikeutettu tai jopa velvoitettu määrittelemään kokonaisia tieteenaloja (ks. Mikkeli & Pakkasvirta 2007: 25). Tiivistetyillä määritelmillä on silti myös käytännön arvonsa, erityisesti tieteenalojen tulevaisuuden suhteen: yliopisto-opintoihin hakeutuvat opiskelijat tuskin lähtevät tekemään omia synteesejään, eikä liene tarkoituksenmukaista sitä heiltä vaatiakaan. Lisäksi institutionaaliset rakenteet voivat ohjata käytäntöjä: eräs IASPM-vastaaja huomautti olevansa etnomusikologian laitoksen ainoana yhteiskuntatieteilijänä ”erittäin paljon huolestuneempi mediaan, teollisuuteen ja teknologiaan liittyvistä kysymyksistä kuin kollegani, jotka keskittyvät selvästi enemmän musiikin rakenteisiin ja identiteetteihin (mutta tämä johtuu myös heille *määrättyjen opetustehtävien sisällöistä*)” (I-8;

	SES	IASPM
populaarimusiikin tutkimus etnomusikologian osa-alueena	25 %	5 %
populaarimusiikin tutkimus musiikinlajin perusteella määrittävänä tieteenalana	45 %	47 %
etnomusikologia musiikinlajin perusteella määrittävänä tieteenalana	10 %	37 %
populaarimusiikin tutkimus metodien perusteella määrittävänä tieteenalana	35 %	6 %
etnomusikologia metodien perusteella määrittävänä tieteenalana	75 %	58 %
populaarimusiikin tutkimus moni- tai poikkitieteisenä alana	10 %	41 %
etnomusikologia moni- tai poikkitieteisenä alana	35 %	26 %
populaarimusiikin tutkijaksi itsensä nimeäviä vastaajia	40 %	(58 %)
etnomusikologiksi itsensä nimeäviä vastaajia	60 %	18 %

Taulukko 1.

kursivointi lisätty). Tämä liittyy Ronkaisen (2001: 15) ilmaisemaan ajatukseen siitä, että "[s]e todellisuus, johon tieteenala viittaa on tieteenalan todellisuutta, eikä sen ulkopuolista." Toisin sanoen esimerkiksi etnomusikologian opetustehtävien ja tutkintovaatimusten avulla tuotetaan käsityksiä tärkeästä musiikista riippumatta tämän yhteydestä instituution ulkopuolella tärkeänä pidettyyn musiikkiin. Tämän voi ilmaista myös siten, että oppiaine on nykyhetken muodossa vaivattominta perustella sillä mitä se on ennenkin ollut, esimerkiksi oman alan pitkään historiaan vedoten (Mikkeli & Pakkasvirta 2007: 12).

Auktoriteetti ja määräykset viittaavat väistämättä valtaan: *Suomen kielen perussanakirjan* mukaan "auktoriteetti" on yhtä kuin arvo- tai vaikutusvalta (SKPSK 1990: 64), ja *Oxford English Dictionary*ssä ensimmäisen *authority*-termin määritelmän mukaan kysymys on "val[lasta] pakottaa tottelevaisuuteen". *Suomen kielen perussanakirja* ei sisällä "disipliiniä", mutta englanninkielessä yksi oppiaineen (*discipline*) määritelmistä kuuluu: "oikaisun ja koulutuksen avulla tuotettu rangaistus". (OED 2008; ks. myös Mikkeli & Pakkasvirta 2007: 16–17.) Kyselyvastauksissakin valta-asetelmat nostettiin suoraan esiin muutamassa vastauksessa. Eräs IASPM-vastaaja totesi, että "[o]len hakenut virkoja, joissa yliopisto ei ollut varma halusiko etnomusikologia vai poptutkijaa, ja se on ärsyttänyt minua" (I-3). Yhdessä SES-vastauksessa puolestaan

huomautettiin "[e]hkä hieman sarkastisesti", että "selkeimmät erot tehdään yliopistoviran kelpoisuusvaatimuksia pohdittaessa sekä sitä seuraavissa haku-, valinta- ja valitusprosesseissa" (S-9). Niinpä pohjimmiltaan myös etnomusikologian ja populaarimusiikin tutkimuksen keskinäisessä suhteessa on kysymys siitä, millä instituutiolla ja kenellä on mahdollisuus määritellä kyseinen suhde (ks. Mikkeli & Pakkasvirta 2007: 25).

Lopuksi

Koska vastaukset olivat vapaamuotoisia ja analyysin lähtökohdat laadullisia, vastausten ryhmittely ja luokittelu vähänkään yleisempien suuntauksien hahmottamiseksi on korkeintaan suuntaa-antava. Silti joitakin kokoavia yleislinjoja voi hahmottaa (ks. taulukko 1).

Aineistoni perusteella vaikuttaisi ensiksikin vallitsevan kohtuullisen suuri yksimielisyys siitä, että etnomusikologia määrittyy ennen kaikkea metodien ja populaarimusiikin tutkimus musiikinlajin perusteella. Toiseksi vastaukset olivat pitkälle samankaltaisia myös sen suhteen, määritelläänkö "oma" tieteenala myös ikään kuin valtavirran vastaisesti. Niinpä SES-vastaajien maininnat etnomusikologiasta musiikinlajin mukaan määrittävänä alana samoin kuin IASPM-vastaajien tulkinnat populaarimusiikin tutkimuksesta metodisesti yhtenäisenä olivat yksittäisiä. Sen sijaan noin kolmannes SES-vastaajista oli valmis määrittelemään populaarimusiikin tutkimuksen metodien perusteella, ja likimain sama osuus IASPM-vastaajista piti etnomusikologiaa musiikinlajisidonnaisena alana. Lisäksi tieteenaloihin samastuvien vastaajien määrä vaikuttaisi olevan suoraan verrannollinen käsitykseen "omasta" alasta moni- tai poikkitieteisenä. IASPM-listan populaarimusiikin tutkijoiden määrä on kuitenkin suluissa sen takia, että 42 % (8/19) ilmoitti olevansa "enemmän" jotain muuta kuin varsinaisesti populaarimusiikin tutkijoita: musiikkitieteilijöitä, etnomusikologeja tai yleisesti oppiainerajoista piittaamattomia tutkijoita. SES-listan populaarimusiikin tutkijoihin liittyy myös omat erityispiirteensä, sillä muutamissa vastauksissa omaa samastumista perusteltiin pohdinnoilla kansanmusiikista menneisyyden populaarimusiikkina tai nykypäivän kaikenkattavasta populaarikulttuurista.

Vastausten perusteella on joka tapauksessa selvää, että monoliittisten etnomusikologian ja populaarimusiikin tutkimuksen sijaan olisi usein mielekkäämpää keskustella *erilaisista etnomusikologioista* ja populaarimusiikin tutkimuksista. Niinpä

esimerkiksi Nettlin (2005: 7) yhdysvaltalaisen julkaisujen perusteella tekemä päätelmä siitä, että "[e]tnomusikologian määritelmä ei-länsimaisen ja kansanmusiikin tutkimuksena pitää saamastaan laajasta kritiikistä huolimatta deskriptiivisesti paikansa", kertonee enemmän yleisistä maailman- ja yksittäisemmistä tiedepoliittisista valtasuhteista. Tähän liittyen erityisen kiintoisa oli ainoa Espanjasta tullut IASPM-vastaus: "ero [tieteenalojen välillä] ei ole niin vahva Espanjan etnomusikologien uuden sukupolven keskuudessa. He tuntevat kaikki populaarimusiikkia, joten he eivät ole niin huolissaan 'puhtauden' tai 'autenttisuuden' kaltaisista asioista. - - Lisäksi keskustelut tutkimusmetodologiasta eivät ole niin yleisiä enää: voit olla etnomusikologi, vaikket tekisikään kenttätöitä" (I-8). Suurten ikäluokkien eläköityminen voi vaikuttaa ratkaisevasti myös "suomalaisen etnomusikologian" tulevaisuuteen, olipa kysymys sitten uusista oppikirjamääritelmistä, virkaanastujaisesityksistä tai peräti kokonaisten tieteenalojen uudelleenjärjestelyistä valtionhallinnon taholta – puhumattakaan siitä, millaisia "perinteiset" etnomusikologit ovat Suomessa suuria ikäluokkia seuraavan sukupolven jäädessä eläkkeelle.

Lähteet

Kyselyaineisto

I-1–19: Vastaukset osoitteeseen IASPMLIST@liverpool.ac.uk lähetettyyn kyselyyn 15.11.2007–15.3.2008. Kopiot viesteistä kirjoittajan hallussa.

S-1–20: Vastaukset osoitteeseen ses-list@helsinki.fi lähetettyyn kyselyyn 13.10.–5.12.2007. Kopiot viesteistä kirjoittajan hallussa.

Muut aineistolähteet

OED (2008) "Authority", "Discipline". *Oxford English Dictionary*, <http://dictionary.oed.com/> (tarkistettu 16.5.2008).

SKPSK (1990) *Suomen kielen perussanakirja. Ensimmäinen osa A–K*. Päätoim. Risto Haarala. Helsinki: Valtion painatuskeskus & Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.

TYNT (2008) "Naistutkimus Turun yliopistossa". *Naistutkimus – Humanistinen tiedekunta – Turun yliopisto*, <http://www.hum.utu.fi/oppiaineet/naistutkimus/> (tarkistettu 15.4.2008).

Tutkimuskirjallisuus

Bennett, Andy & Shank, Barry & Toynbee, Jason (2006) "Introduction". *The Popular Music Studies Reader*. Eds. Andy Bennett, Barry Shank & Jason Toynbee. London & New York: Routledge. Ss. 1–7.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. 3. painos. Tampere: Vastapaino.

Hesmondhalgh, David & Negus, Keith (2002) "Introduction. Popular music studies: meaning, power, value". *Popular Music Studies*. Toim. David Hesmondhalgh & Keith Negus. London:

Arnold. Ss. 1–10.

- Järviluoma, Helmi & Rautiainen, Tarja (2003) "Populaarimusiikin tutkimus". *Johdatus musiikintutkimukseen*. Toim. Tuomas Eerola, Jukka Louhivuori & Pirkko Moisala. Helsinki: Suomen musiikkiteollinen seura. Ss. 169–184.
- Kurkela, Vesa & Leisiö, Timo & Moisala, Pirkko (2003) "Etnomusikologia". *Johdatus musiikintutkimukseen*. Toim. Tuomas Eerola, Jukka Louhivuori & Pirkko Moisala. Helsinki: Suomen musiikkiteollinen seura. Ss. 53–70.
- Lahtinen, Toni & Lehtimäki, Markku (2006; toim.) *Ääniä äänien takaa. Tulkintoja rock-lyriikasta*. Tampere: Tampere University Press.
- Lilja, Esa (2007) "Musiikkianalyysi". *Populaarimusiikin tutkimus*. Toim. Marko Aho & Antti-Ville Kärjä. Tampere: Vastapaino. Ss. 132–158.
- Mikkeli, Heikki & Pakkasvirta, Jussi (2007) *Tieteiden välissä. Johdatus monitieteisyyteen, tieteidenvälisyyteen ja poikkitieteisyyteen*. Helsinki: WSOY.
- Moisala, Pirkko (1994) "The Wide Field of Finnish Ethnomusicology". *Ethnomusicology* 38:3, ss. 417–422.
- Moran, Joe (2002) *Interdisciplinarity*. London & New York: Routledge.
- Nettl, Bruno (2005) *The Study of Ethnomusicology. Thirty-one Issues and Concepts*. New edition. Urbana & Chicago: University of Illinois Press.
- Post, Jennifer C. (2004) "Introduction". *Ethnomusicology. A Contemporary Reader*. Toim. Jennifer C. Post. New York & London: Routledge. Ss. 1–13.
- Ronkainen, Suvi (2001) "Monitieteellisyuden käytäntöjä". *Puheenvuoroja monitieteisyydestä*. Toim. Maarit Leskelä. Turku: Turun yliopisto. Ss. 9–35.
- Saaristo, Kimmo (2003; toim.) *Hyvää pahaa rock'n roll*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.